

CONSTRUCȚIA PALATULUI MITROPOLITAN DIN IAȘI, DE CĂTRE ARHIEPISCOPUL PARTENIE CLINCENI (1902-1905)

– STUDIU DE CAZ –

Pr. dr. Vasile-Lucian GOLDAN

Facultatea de Istorie, Universitatea „Alexandru Ioan Cuza”, Iași

Abstract

The metropolitan Palace, in the courtyard of the Metropolitan Church of Moldova and Bucovina, in its current form, is the fruit of the Archbishop Partenie Clinceni's efforts. Ever since his arrival in Iasi, the first concern of the hierarch was the rebuilding of the metropolitan palace, a building constructed by the Archbishop Iacob Stamate (1792-1803), at the end of the 18th century. The restoration action conceived by Partenie is in the style of the great architect Viollet-le-Duc. The metropolitan residence was uncovered to the brick and even dug under the original foundation, and the additions made radically change the original shape of the building, for this reason we can say that Partenie is the one who built, almost from the foundations the current palace, idea supported by the hierarch himself.

Keywords: Archbishop Partenie Clinceni, rebuild, metropolitan palace.

Introducere

Palatul mitropolitan, din curtea Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, în forma sa actuală, este rodul strădaniilor Mitropolitului Partenie Clinceni¹. Încă din momentul sosirii sale la Iași, prima

¹Partenie Clinceni – din botez Petru Stancu – s-a născut la 10 octombrie 1847 în Clinceni, jud. Ilfov, în familia unui preot. Între anii 1861-1868 este elev al Seminarului Central din București. Studiază Litere la Universitatea din București (1870-1872), și Teologie Ortodoxă la Universitatea din Atena (1873-1877), iar mai târziu primește și titlul de „doctor honoris causa” al acestei Universități. În anul 1868 este hirotonit diacon, iar după moartea soției se călugărește, în anul 1877 (Mircea Păcurariu, *Dicționarul teologilor români*, ed. a II -a, Editura Enciclopedică, București, 2002, pp. 108-109, și Veniamin Pocitan, *L'Église Orthodoxe Roumaine de Paris*, București, 1937, p. 61).

grijă a ierarhului a fost reclădirea palatului mitropolitan, imobil construit de către Mitropolitul Iacob Stamate (1792-1803), la sfârșitul secolului al XVIII-lea². Clădirea inițială avea să sufere primele modificări în anul 1897, când Mitropolitul Iosif Naniescu hotărăște să dărâme vechile chilii ale servitorilor și să zidească altele noi³. Cinci ani mai târziu, Partenie Clinceni hotărăște să refacă palatul, adăugându-i etaj și transformându-l într-o modernă reședință mitropolitană.

Acțiunea de restaurare gândită de Partenie se încadrează în stilul contestat al marelui arhitect Viollet-le-Duc⁴. Reședința mitropolitană este decopertată până la cărămidă și chiar se sapă sub fundația inițială, iar adaosurile efectuate schimbă radical forma inițială a imobilului, din acest motiv putem afirma că Partenie este cel care a clădit, aproape din temelii, actualul palat, idee susținută chiar de ierarh.

² „Regatul României, Sfânta Mitropolie a Moldovei și Sucevei. Dumnezeu Cel în Treime închinat și preamărit, fie lăudat în veci, pentru că a luat aminte la rugăciunile și ostenețile mele și m-a învrednicit să văd începându-se vechiul și ruinatul palat mitropolitan, care după cum arată placa comemorativă de deasupra ușii de la intrarea paraclisului din acest palat a fost terminat la anul 1798, cu cheltuiala și osârdia fericitului de pomenire mitropolit Iacob Stamate, în zilele Măriei Sale Alexandru Ioan Calimach Voievod. Astăzi 20 Septembrie, anul mântuirii 1902 (...) Președintele Consiliului de Miniștri Dimitrie A. Strurdza, iar Ministrul de Culte și Instrucțiune Publică Domnul Spiru Haret, care s-a arătat foarte binevoitor acestei clădiri, am făcut sfințirea apei sub paraclisul acestui palat, în al cărui zid de la intrare, făcut din nou acum, s-a pus în colțul dinspre nord piatra comemorativă de reclădire, de față fiind autoritățile județului și orașului Iași (...) a clerului Catedralei Mitropolitane, a Domnului Ion Băicoenu, Arhitectul Ministerului Cultelor și al Instrucțiunii Publice carele a lucrat planul după schița făcută de mine; a Domnului E.M. Hălăceanu antreprenor lucrării și a mai multor creștini notabili care au semnat acest act...” Semnatari: Partenie, Ghenadie Georgescu Băcăoanul, vicarul Sfintei Mitropolii, Nicolae Gane – prefect, I.J. Burada – prim președinte Curtea de Apel Iași, Pr. econom P. Savin – directorul Seminarului Veniamin, Arh. Nicodim Munteanu, Protopsalt Gh. Grigoriu. Arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Fond Centrul Eparhial, Dosar „Restaurarea Palatului mitropolitan din Iași”, nr. 81/1902, f. 27.

³N.A. Bogdan, *Orașul Iași: Monografie istorică*, Editura Tehnopress, Iași, 2004, p. 186.

⁴ A restaura un monument istoric nu înseamnă, conform lui Viollet-le-Duc, a-l întreține și a-l repara, ci de a-l restitui în întregime, verosimil, în formele în care a fost proiectat și construit de către primul arhitect. Grigorie Ionescu, *Evoluția concepțiilor privind necesitatea conservării și restaurării monumentelor istorice*, Institutul de Arhitectură, București, 1981, p. 4; P. Gârboviceanu, *Monumentele noastre istorice. Biserici și Mănăstiri*, Imprimeria Penitenciarului „Văcărești”, București, 1932, p. 23.

Lucrarea de față este o expunere sistematică și obiectivă a procesului de rezidire a palatului mitropolitan din Iași, în care se prezintă, pe baza documentului de arhivă, principalele aspecte ale acțiunilor Mitropolitului Partenie Clinceni, în demersul său de a înfrumuseța întreg ansamblul mitropolitan.

I. Prolegomene

Cu toate că Mitropolitul Naniescu aduce unele îmbunătățiri construcției reședinței mitropolitane în anul 1897, noul mitropolit al Moldovei hotărăște refacerea imobilului din temelii. Motivul refacerii palatului îl aflăm din scrisoarea mitropolitului către ministrul Cultelor, din data de 18 martie 1902: „Locuința mitropolitană a acestei de Dumnezeu păzite eparhii, precum știți, este cu totul ruinată. De aceea eu, chiar de a doua zi după numirea mea ca locotenent mitropolitan și înmormântarea fericitului meu predecesor, care v-am vizitat la hotelul Traian, v-am rugat să binevoiți a lua de urgență măsurile trebuitoare pentru prefacerea ei radicală. Rugăciunea mea a fost audiată de dumneavoastră pentru că după instalarea mea de mitropolit al Moldovei, a venit D. Băicoianul, arhitectul acestui onor. Ministerul și-a verificat planul de situație al acestei case, pe care mi l-a trimis și mie, zilele acestea, ca să îl văd și să-mi dau avizul asupra modificărilor ce ar trebui făcute și introduse în planul definitiv, ceea ce am și făcut. După plecarea domnului arhitect de la Iași, observând mai de aproape zidurile acestei case, am văzut cu bucurie că ele sunt groase și destul de rezistente. Mai mult: partea de afară a etajului este de piatră tăiată la muchie, iar a peretelui de bolovani din care s-ar putea face o prea frumoasă față de mozaic, dacă s-ar îndrepta rosturile. Faptul acesta, precum și dorința constantă ce o am de a păstra bunurile străbune, care ele sunt bune puțin costisitoare, ca cele noi, m-am hotărât ca să vă rog din nou în privința acestei clădiri mitropolitane cu adăugirea ca la prefacerea ei să i se păstreze cât se va putea mai mult forma actuală din afară a zidurilor (...). Doresc de asemenea ca lucrul să se înceapă cât mai în grabă – de se poate chiar de la 1 Aprilie, pentru a se putea termina până la toamnă, căci după cum știți nu am alte case acolo spre folosul bisericii catedrale, unde să pot locui mult timp”⁵.

⁵ Arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Fond Centrul Eparhial, Dosar „Restaurarea Palatului mitropolitan din Iași”, nr. 81/1902, f. 1.

Astfel, Mitropolitul Partenie voia să se mute în noul palat, chiar înainte de începerea sezonului rece, fapt posibil doar în documente, pentru că, în luna septembrie a anului 1902, se oficia slujba de sfințire a apei, pentru a binecuvânta finalizarea lucrărilor din subsolul imobilului⁶. În cele ce urmează, am ales să prezint, pe baza documentelor de arhivă, întregul șir al cererilor făcute de Mitropolitul Partenie, către ministrul Cultelor, pentru a finaliza lucrarea imobilului, elanul lui Partenie fiind de multe ori supus răbdării monahale, datorate de lipsa fondurilor Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice.

Înainte să vină la Iași, Mitropolitul Partenie avea ca locuință palatul episcopal din Galați, imobil zidit din temelii de ierarh, cât și un apartament în curtea bisericii Zlătari din București⁷, locuință ce cuprindea patru camere: salon, birou, etaj, sufragerie și bucătărie⁸. Ca mitropolit al Moldovei, primea și un apartament în curtea Mănăstirii Antim⁹, imobil ce fusese folosit și de Iosif Naniescu, cât timp era la București¹⁰.

⁶La 14 septembrie 1902, Mitropolitul Partenie îi scrie ministrului Cultelor: „La ultima întrevvedere din 5 ale lunii curente vă rugam să binevoiți a lua osteneală și a veni la Iași spre a vedea cu ochii starea în care se află vechiul palat mitropolitan. (...) vinerea viitoare, an curent, nădăjduiesc în Dumnezeu să facem sfințirea apei și să așezăm documentul de începere al clădirii. *Ibidem*, f. 18.

⁷Adresa cu nr. 5.430 din 5 iulie 1902 a Ministerului Cultelor, către Mitropolitul Partenie Clinceni: „Consiliul de igienă și salubritate publică, de pe lângă Primăria Capitalei, declarând insalubru imobilul, proprietatea Statului, numit *Hanul Zlătari* din Capitală, a decis dărmarea lui pe ziua de 26 octombrie 1902. În vedere că și IPS Voastră ocupați un apartament în Hanul Zlătari, Vă rugăm ca la data sus-arătată să binevoiți a vă muta în altă parte”. *Ibidem*, f. 13.

⁸*Ibidem*, ff. 6-7.

⁹Mitropolitul Moldovei cere, prin adresa cu numărul 740, ca lucrurile din inventar, din reședința din Hanul Zlătari, să rămână în folosința sa, în locuința de la Mănăstirea Antim. Ministerului Cultelor îi răspunde la 6 aprilie 1902, prin adresa cu nr. 82, că este de acord. *Ibidem*, ff. 4, 8.

¹⁰Mitropolitul Partenie scrie la 20 februarie 1903, președintelui consiliului de miniștri, Dimitrie A. Sturdza, că a solicitat verbal ministrului Haret amenajarea unui apartament la Mănăstirea Antim unde să-și pună icoanele și biblioteca de 7.000 de volume toate legate, care stau în lăzi din toamnă. „Cu toată bunăvoința ce mi-a arătat totdeauna D. Haret n-a vrut până acum, că nu are fonduri necesare...”. *Ibidem*, f. 51. La 26 februarie, Ministerul Cultelor îl înștiințează pe mitropolit că se va începe golirea imobilului de la Zlătari odată cu Sf. Gheorghe, spre a fi demolat. Partenie îi răspunde lui Haret trimițându-i anexat scrisoarea pe care a trimis-o și lui Sturdza la 20 februarie. Dărmarea s-a făcut abia în luna iunie, mitropolitul rugând pe ministru prin adresa nr. 1422 din 16 iunie 1903 să pregătească locuința din casele de la M-rea Antim. Adresa nr. 1621 din 19 iulie 1903 către ministru:

Pentru a demara lucrările de restaurare și consolidare ale palatului, Mitropolitul este rugat să-i găsească un imobil arhitectului Băicoianu¹¹, responsabilul proiectului din Iași.

II. Rezidirea palatului mitropolitan

Lucrările se desfășoară lent, în comparație cu solicitările mitropolitului, iar la 30 decembrie 1902, Mitropolitul Partenie îi scria ministrului Cultelor că „timpul pentru începerea lucrărilor de iarnă la palatul mitropolitan, înaintând pe zi ce merge, Noi vedem cu mirare că până acum nu s-a luat nici o dispoziție pentru facerea ușilor și ferestrelor care vor trebui să se așeze la locul lor odată cu începerea lucrărilor de zidărie la primăvară. De aceea vă rugăm, Domnule Ministru, să binevoiți a da ordin Domnului Arhitect ca să pregătească din vreme secțiunile necesare pentru facerea tâmplăriei, ca la vară să nu fie nevoit antreprenorul a merge încet cu lucrările precum s-a întâmplat în toamnă”¹².

Anul 1903 nu aduce nici el finalizarea lucrărilor, mai ales că noul palat trebuia înconjurat și de o curte primitoare. Mitropolitul Iosif Naniescu și-a concentrat toată atenția doar pe finalizarea catedralei, iar din acest motiv, curtea Mitropoliei, spațiile verzi și gardul ce delimita terenul nu au fost considerate priorități. Mitropolitul Partenie reușește cu ajutorul primăriei să planteze copaci, de la pepiniera din Ciurea, în jurul catedralei „Sfântul Gheorghe”¹³, iar la 27 martie 1903 cere ministrului Cultelor realizarea unui zid

„am mutat deja obiectele din locuința de la Zlătari în casele de la Antim; pentru că, casele de la Zlătari urmează a fi demolate conform înștiințării (...). Casele de la Antim însă, mai au nevoie de oarecare amenajări de mare însemnătate pentru confortul locuinței mele. Acestea sunt: 1) Introducerea apei; 2) Instalarea unei băi; 3) Facerea de haznale sistematic în curte; 4) Facerea unui mic grilaj de lemn; 5) a unei magazii pentru păstratul lemnului”. *Ibidem*, ff. 51-52, 71, 76.

¹¹ Adresa nr. 8 din 2 aprilie 1902 a Ministerului Cultelor și Instrucțiunii Publice – Administrația Casei Bisericii, biroul Personalului către Partenie: „IPS, apartamentul din curtea sfintei mitropolii, în care acum locuiește domnul Teodoreanu, fiind trebuincios spre a fi orânduit pentru IPS Voastră, am onoarea a vă ruga să binevoiți luarea cuvenitelor măsuri ca domnul Teodoreanu să vă lase liber apartamentul în chestiune și să-l pună la dispoziția domnului Arhitect al Ministerului Băicoianu”. *Ibidem*, f. 2.

¹² *Ibidem*, f. 47.

¹³ *Ibidem*, f. 56.

pe latura grădinii Mitropoliei dinspre strada Baston¹⁴, valoarea totală a lucrărilor ajungând la 6.111,42 lei¹⁵. Dat fiind faptul că nu primește nici un răspuns, Partenie reia cererea la 16 iunie 1903, când, prin adresa cu numărul 1.421, îl roagă pe ministru să nu uite de rugămintea sa¹⁶.

Lucrările de amenajare a curții Mitropoliei continuă, iar la 30 aprilie 1903, mitropolitul îi scrie primarului Urbei Iași că „pentru înfrumusețarea grădinilor acestei Sfinte Mitropolii, am făcut și un bazin în grădina din fața bisericii vechi – Sfântul Gheorghe, spre a avea la anumite ocazii un joc de apă la strada Ștefan cel Mare”¹⁷.

Următoarea problemă identificată de mitropolit a fost cea a gardului ce împrejmuește curtea mitropolitană. După realizarea zidului dinspre strada Baston, Partenie cere realizarea unui gard din fier, asemenea celui de la intrare, și pe strada sus-menționată. Adresa sa avea să ajungă la Ministerul Cultelor, iar de acolo la Primăria Iași, care, prin vocea primarului Constantin B. Pennescu, aduce la cunoștință Ministerului Cultelor că „Administrația Domeniilor și pădurilor Statului, prin adresa nr. 6544 din 1874, a propus comunei Iași ca dânsa să dărâme proprietățile Statului din fața Mitropoliei și în schimbul materialului să facă un grilaj de fier. Consiliul comunal în ședința de la 16 aprilie 1874 a admis această ofertă, după care s-a executat dărâmarea acelor magazii, care porneau de la poarta de intrare a Mitropoliei și până la colțul străzii Baston. După terminarea demolării la 1875 și până la 1893 s-a urmat o întreagă corespondență între IPS Mitropolitul Moldovei, Primărie și Ministerul de Interne, prin care se cerea comunei să-și execute obligația ce-și luase de a face grilajul din fier. În aceste corespondențe până la 1877, IPS Sa Mitropolitul întindea obligația cerând ca grilajul de fier să-l facă comun și în strada Baston, cerere cu desăvârșire nejustificată, de ceea ce Primăria își luase angajamentul de a face grilaj, numai în partea unde fusese magazinele și de unde ridicase

¹⁴ *Ibidem*, f. 58.

¹⁵ *Ibidem*, f. 59.

¹⁶ Adresa cu nr. 828, din 27 martie 1903: „ceea ce mă mâhnește acum este faptul că latura grădinii dinspre strada *Baston*, jumătate este îngrădită precum știți cu un zid vechi și ruinat cu niște scânduri cu desăvârșire putrede și stricate. Din această cauză, oameni fără lucru, copiii, vitele, porcii, păsările și câinii intră pe unde viese și strică”. *Ibidem*, f. 70.

¹⁷ *Ibidem*, f. 61.

materialul (...) I.P.S.S. Mitropolit prin adresa nr. 555 din 31 martie 1877 recunoscuse aceasta prin faptul că se opune ca Primăria să dărâme și să ridice materialul din colțul străzilor Baston și Ștefan cel Mare, și nu putea fi altfel, fiindcă în partea dinspre strada Baston, statul nu mai avea nici un imobil, toate casele din această stradă alipite la Mitropolie erau proprietăți particulare. În anul 1892, Consiliul Comunal în ședința de la 25 decembrie decide să se construiască grilajul din fața Mitropoliei în locul fostelor dughene ce s-au dărmat și Ministerul de Interne prin adresa nr. 24340 din 16 iulie 1893 aprobă votul Consiliului Comunal pentru construirea grilajului votat de consiliu și în același an se execută și lucrarea. Astfel stând lucrurile, după cum vedeți, Domnule Ministru, Comuna Iași și-a îndeplinit obligația ce-și luase, și anume de a construi un grilaj de fier în fața mitropoliei vechi. Cererea ce ni se face astăzi de a construi un grilaj de fier și înspre strada Baston nefiind justificată, primăria nu o poate executa”¹⁸.

După refuzul primit de la Primărie, mitropolitul își îndreaptă iarăși atenția către palatul mitropolitan, unde identifică noi probleme. Prima dintre ele face referire la renovarea sălii de mese din interiorul palatului, pe care mitropolitul recomandă, Ministerului Cultelor, să o dărâme și să fie rezidită¹⁹. Practic mitropolitul cerea modificarea planului în timpul lucrării, aducând argumente în

¹⁸ *Ibidem*, f. 73.

¹⁹ Adresa IPS Partenie către Ministrul Cultelor. Nr. 1402 din 12 iunie 1903. „În planul general de reconstruire a vechiului, învechitului și ruinatului palat mitropolitan din Iași, se prevede ca sala de mâncare – construită numai din cărămidă – să fie menținută și reparată ca și celelalte ziduri ale palatului acestuia. În cursul lucrării însă, mai toate zidurile numitului palat, care se socoteau ca bune și tari, au trebuit să se dărâme, spre a se înlocui cu altele noi, pentru că s-a văzut a fi peste puțină să se zidească ceva nou pe ele sau să se lege cu zidurile cele noi. Din cauza aceasta palatul mitropolitan se poate zice că se construiește aproape din nou și în bune condiții. De aceea eu, care urmăresc, după obiceiul meu, cu neadormire și zidirea aceasta – acum înălțată peste parter, afirm cu tărie că se face lucru temeinic, bun și de laudă. Dar cu cât m-a bucurat de mult lucrarea până acum, cu atât mă întristează ideea că zidurile cele ruinate ale sălii de mâncare, au să fie numai reparate ca să nu zic cârpite și înălțate, apoi, la nivelul respectiv al clădirii. Pentru aceasta țin să vă arăt și ferm scris părerea mea asupra zidurilor acestei săli de mâncare. Domnule Ministru, Sala aceasta de mâncare clădită fără îngrijirea trebuitoare și cu mult în urmă vechiului palat mitropolitan de care s-alipea s-a construit, după cum însuși Dumneavoastră ați văzut și v-ați convins, din cărămidă arsă și din lut (...). Un alt motiv care cere dărâmarea din temelii a acestei săli

acest sens. Răspunsul Ministerului vine prompt la 1 iulie 1903: „Adresa IPS Voastre No. 1402 din a.c. prin care interveniți a se face un supliment de construcție la palatul mitropolitan construindu-se din nou camerele necesare cancelariei, consistoriului și sala de mâncare, avem onoarea a vă face cunoscut că, ori cât ar fi de necesar acest supliment de lucrare, este imposibil să-l facem acum, pentru că nu avem fond. Creditul ne este acordat strict pentru lucrările din devizul primitiv și suplimente nu avem de unde lua”²⁰.

O a doua problemă observată de Mitropolit este cea a unei ferestre, pe care o voia mai mare: „Astăzi observând spațiul luminătorului scării și vestibulului principal al palatului mitropolitan am văzut cu mâhnire că acest luminător este prea îngust și din această cauză nu poate da lumina trebuitoare pentru scările de dinaintea scărilor (...) să se mărească cu cel puțin doi metri în lățime”²¹.

La finele anului, momentul finalizării lucrărilor de restaurare era încă departe, iar acest lucru îl determină pe mitropolit să scrie iarăși ministrului Cultelor: „Lucrul la palatul mitropolitan merge foarte încet, abia s-a pus săptămâna trecută câțiva metri ținc la învelitoare. Ploile au început deja să ude zidăria uscată în vară. Rugăm

este că zidurile interioare de sub ea nu sunt din zid de cărămidă, după cum s-a văzut la ridicarea planului și întocmirea devizului, ci au fost înjghebate din scânduri tencuite cu var în timpul din urmă, din ordinul predecesorului meu, ca să susțină întru câțva grinzile și dușumelele numitei săli, care amenință cu căderea. Prin urmare zidurile acestea interioare, trebuie neapărat să se clădească și ele din nou și iarăși din temelii. Acum că s-a învederat cu prisosință, Domnule Ministru, absoluta trebuință a clădirii din nou a acestei săli de mâncare, vă rog să-mi îngăduiți ca să descopăr în toată întregimea sa călduroasa mea dorință în privința confortului, în genere, trebuitor unei case mare cum este palatul metropolitan, în care după sfânta și vechea tradiție străbună se dă totdeauna ospitalitate M.S. Regelui, IPS Mitropolit Primat, PPSS episcopi și arhieriei (...), Confortul acesta se poate avea absolut numai prin executarea pe terenul de lângă palat, dinspre strada Baston a unei mici schițe de plan adițional ce am făcut din vreme și l-am închinat Domnului Arhitect Băicoianu și prin care se prevede, jos la parter: camerele trebuitoare cancelariei mitropolitane și consistoriului respectiv; deasupra lor: sala de mâncare așezată paralel cu paraclisul și avem, alături de ea, o cameră pentru serviciul de schimbare al mesei, vreo 3-4 camere de musafiri și o mică scară pe unde să se poată aduce cu înlesnire și cuviincios bucatele de jos de la bucătărie – așa cum era și la vechea sală de mâncare”. *Ibidem*, f. 79.

²⁰ *Ibidem*, f. 74.

²¹ Adresa nr. 2013, din 28 septembrie 1903, a Mitropolitului Partenie, către ministrul Cultelor. *Ibidem*, f. 83.

stăruitor ordonați urgent acoperirea palatului”²². Ultima problemă identificată de ierarh în anul 1903 îl are ca responsabil pe arhitectul Băicoianu, căruia mitropolitului îi telegrafiază în 24 octombrie 1903: „Turla palatului s-a acoperit cu tablă fără să fi fost mai întâi îngroșată, precum ați hotărât, ca să nu rămână turtită cum este”²³. Ierarhul dorea finalizarea lucrărilor până în anul 1904, când la Iași, aveau să se desfășoare mai multe evenimente cultural-religioase: sfințirea bisericii de la Trei Ierarhi și sărbătorirea centenarului Seminarului „Veniamin”.

Noua clădire avea să se impună atât prin eleganța stilului arhitectural, cât și prin dotările interne, ea beneficiind de energie electrică, încălzire centrală și servicii de telefonie²⁴. Toate aceste beneficii aveau, evident, și costuri de întreținere ridicate. Din acest motiv, mitropolitul cere Ministerului suplimentarea bugetului alocat Mitropoliei Moldovei, pentru anul 1904-1905, cu suma de 7.652 de lei²⁵.

III. Finalizarea lucrărilor

Anul 1904 aduce finalizarea lucrărilor exterioare ale palatului mitropolitan, dar cererile mitropolitului către minister continuă. Noua reședință avea nevoie de mobilă și decorațiuni, iar capela din palat trebuia pictată. În acest sens, ierarhul trimite două adrese ministerului: prima cu numărul 1172, din 22 mai 1904: „Lucrările

²² Adresă din 5 octombrie 1903, nr. 1056. *Ibidem*, f. 84.

²³ *Ibidem*, f. 86.

²⁴ Adresa Oficiului Telefonic Central nr. 1121 din 21 noiembrie 1903: „În conformitate cu ordinul Direcției Generale N. 46447, respectuos vă rog să binevoiți a trimite la oficiul nostru telefonic central, suma de lei 250 pentru instalațiune și abonamentul pe anul curent, pentru postul telefonic instalat la domiciliul IPS voastre”. *Ibidem*, f. 85.

²⁵ Adresa nr. 2269, din 1 noiembrie 1903, a mitropolitului către ministrul Cultelor: „Pe la începutul anului viitor 1904 ne vom muta în noul palat mitropolitan; cum însă cheltuielile prevăzute în bugetul actual al acestei sfinte mitropolii nu sunt suficiente pentru iluminat și electricitate a palatului și cancelariei și a catedralei (...), vă rugăm respectuos, D-le Ministru, să binevoiți a prevedea în bugetul respectiv pe exercițiul 1904-1905 sumele următoare: Pentru iluminat cu electricitate 1500 lei, pentru încălzitul catedralei, palatului, serei și servitorilor 3000 lei, pentru întreținerea grădinilor și serelor 1500 lei, pentru doi servitori 1152 lei și salariul grădinarului 504 lei”. *Ibidem*, f. 95.

la Palatul mitropolitan terminându-se în curând, trebuie să începem îmbrăcarea lui cu mobilă trebuincioasă”, suma solicitată fiind de 40.000 de lei²⁶; iar a doua cu numărul 1415, din 4 iulie 1904, prin care cere ajutor pentru finalizarea pictării paraclisului.

La prima cerere, ministrul Cultelor răspunde prin adresa cu numărul 13.889, din 12 iunie 1904, prin care solicită arhitectului Băicoianu să alcătuiască lista mobilierului necesar în palat, în limita a 30.000 de lei²⁷, nu 40.000 de lei, cât solicitase ierarhul.

La cea de a doua cerere, răspunsul vine mai târziu, la 13 iulie 1904, prin adresa cu numărul 16.794. Ministrul Cultelor menționează că „nu putem aproba în cauză executarea lucrărilor cerute prin această adresă din cauză că nu avem fond”²⁸. Astfel, lucrările de pictare a capelei trebuiau amânate, la fel și sfințirea ei, care avea să se facă la 10 octombrie 1907²⁹.

Ultima cerere aferentă anului 1904 este adresa cu numărul 15.832, din 26 iulie 1904, prin care mitropolitul propune o alternativă tehnică la colectarea și utilizarea apei pluviale: „În vederea mării lipse de apă ce se simte în orașul Iași, noi credem că, pentru a se avea în tot timpul apă îndestulătoare în palatul mitropolitan pentru curățirea closetelor, ar fi bine a se adapta la acoperământul palatului burlane care să colecteze apa din ploii într-un rezervor de metal de unde să se distribuie spre a servi closetelor respective”³⁰. La finele lunii august, ierarhul primește celebrul răspuns: „Nu sunt fonduri”.

Din analiza corespondenței adreselor dintre Minister, Primărie și Mitropolie, se poate constata că mitropolitul moldovean este mai mult decât perseverent. Conștient de necesitatea colaborării cu instituțiile statului și de faptul că doar ele pot acoperi prin finanțare proiectele ample demarate în incinta ansamblului mitropolitan,

²⁶ *Ibidem*, nepăginat.

²⁷ *Ibidem*, nepăginat.

²⁸ *Ibidem*, nepăginat.

²⁹ „La 8 februarie 1902, încredințându-se conducerea eparhiei Moldovei fostului episcop al Dunării de Jos, Partenie-Clinceni, care nu de multă vreme terminase noul palat de la Galați, abia-n 1905, pe temeliiile vechiului palat mitropolitan din Iași, vede ridicat un nou palat măreț, când îl și inaugurează. Sfințirea paraclisului însă nu s-a făcut decât după doi ani, adică în 1907 Octombrie 10.” C. Bobulescu, *O viață trăită, viața de paraclise*, Chișinău, 1932, p. 51.

³⁰ Arhiva Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Fond Centrul Eparhial, Dosar „Restaurarea Palatului mitropolitan din Iași”, nr. 81/1902, nepăginat.

ierarhul nu poate face altceva decât să trimită în mod repetat cereri. Insistența sa nu a fost privită cu ochi buni de către autorități, dar era singurul mijloc prin care putea realiza edificarea proiectelor începute.

Concluzii

Construcția palatului s-a finalizat în anul 1904, dar utilizarea și mobilarea lui, un an mai târziu. Astfel, din momentul primei cereri a Mitropolitului către Ministerul Cultelor, în care menționa că intenționează să se mute în noua reședință, în toamna anului 1902, și până în momentul sfințirii palatului, au trecut nu mai puțin de trei ani. Noua construcție, o mândrie pentru ierarh și pentru întreaga societate ieșeană, nu a fost însă pe placul tuturor. Principala întrebare care se ridica în presa vremii era: De ce îi trebuie unui monah, un palat?³¹

Sfântul Ierarh Iosif Naniescu este un pionier al reformelor administrative în Mitropolia Moldovei, iar Partenie Clinceni – un tactician al implementării lor și chiar în atingerea țelului lor. Faptul că personalitatea unuia a umbrit-o pe a celuilalt se poate datora și lipsei de cercetare a documentelor de arhivă. Dacă imaginea Mitropolitului Naniescu avea să se bucure mai întâi de atenția patriarhului Nicodim Munteanu, iar în secolul al XXI-lea, chiar de aprecierea Sfântului Sinod, prin canonizarea sa, imaginea lui Partenie avea să se dilueze în negura istoriografiei, datorită unui eveniment ne-probat niciodată. Implicarea celor doi ierarhi este în egală măsură

³¹ „Evenimentele și patimile, ce se dezlănțuiesc azi între Arhieriei Sfintei noastre biserici, îmi amintesc de Sfântul întru odihnă Mitropolitul Moldovei Iosif Naniescu care, prin faptele sale de adevărat Apostol al lui Hristos, toată leafa o împărțea săracilor și celor ajunși în nevoi, fără deosebire de rit sau națiune. Pe atunci tânăr, și mama rămase văduvă săraca cu 10 copii, după ce tata servind ca preot 34 de ani nu lăsase pensie ori altă avere, ca mai mare între copii am apelat la mila Sfântului. Greu mi-a fost până am ajuns la Sfântul, din cauza lingușitorilor din jurul său, care făceau dificilă intrarea. Expunând cazul a scos 100 de lei și mi-a zis: Cu atâta am rămas din leafă, ia-o, du-te și alină suferința mamei tale. Am avut ocazia să văd simplitatea traiului în toate a acelu Sfânt, și totuși de lingușitori n-a fost scutit și pilde de la el n-au învățat. Câtă deosebire de la el încoace! Palat, saloane de recepție, lux, moliciune. Toate s-au desfășurat cu venirea lui Partenie, robi ai patimilor”. Un român, *Mitropolitul Iosif Naniescu*, în „Evenimentul”, anul XIX (1911), nr. 93, p. 2.

de importantă pentru viața Bisericii Ortodoxe din Moldova, cât și din Regatul României. Abilitatea lor de a mulțumi atât pe Majestatea Sa, clerul supus lor, cât și turma dată spre păstorire, reprezintă un act de „echilibristică” în care ierarhul trebuia să fie loial credinței sale, smerit și ascultător față de Stat, plăcut colegilor din Sinod, blând și cinstit cu preoții și iertător față de popor.

Zidirea palatului mitropolitan reprezintă doar unul dintre proiectele demarate și finalizate de către Mitropolitul Partenie Clinceni.